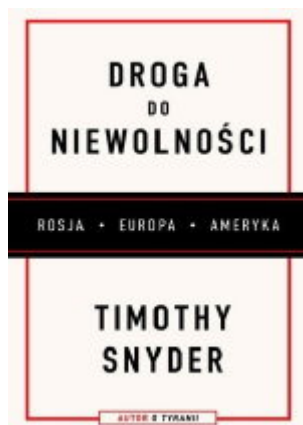

Między nieuchronnością a wiecznością - Recenzja książki "Droga do niewolności" T. Snydera — Vanillivi

Od autora: Recenzja powstała na potrzeby portalu Lubimyczytac.

Autor książki: Timothy Snyder

Tytuł: Droga do niewolności. Rosja - Europa - Ameryka

Timothy Snyder to amerykański historyk znakomicie mówiący po polsku i wykładowca uniwersytetu Yale, który zastąpił kilkoma książkami dotyczącymi historii Europy Środkowo-Wschodniej i nowożytnych nacjonalizmów. W swojej najnowszej pozycji z niepokojem przygląda się współczesnym wydarzeniom i opisuje obecny kryzys demokracji.

Droga do niewolności. Rosja. Europa. Ameryka stanowi pogłębiony esej polityczny, historyczny i filozoficzny, poświęcony stopniowemu odchodzeniu od demokracji liberalnej w Rosji, a także podobnym niebezpiecznym tendencjom w Europie Środkowo-Wschodniej, Europie Zachodniej i USA. Książka przede wszystkim ukazuje, w jaki sposób myślenie w kategoriach nieuchronności i brak refleksji historycznej skutkują autorytarnym myśleniem w kategoriach wieczności.

Mówienie o – w najlepszym razie – naiwności tezy Francis Fukuyamy „o końcu historii” nie jest niczym nowym. Od kiedy tylko słynny amerykański politolog ogłosił ostateczny triumf liberalnej demokracji, od razu opisywano sygnały świadczące o zgoła przeciwnych tendencjach. Timothy Snyder doskonale ukazuje, w jaki sposób przekonanie o nieuchronności procesów dziejowych prowadzi do oddania pola demagogom, rozumującym w kategoriach wieczności i autokratom, wykorzystującym ten sposób myślenia, by umacniać swoją władzę.

Szczególnie dużo miejsca autor poświęcił na opisanie funkcjonowania władzy i propagandy w Rosji oraz ciągu wydarzeń, które doprowadziły do wybuchu wojny na Ukrainie. Timothy Snyder wychodzi od analizy filozofii Iwana Iljina, zmarłego w 1954 roku rosyjskiego faszysty, którą wykorzystuje Putin, by nadać swoim działaniom (anty)intelektualną podbudowę i uzasadnić uprzywilejowaną pozycję oligarchów. To retoryka skierowana ku prawdziwej lub zmyślonej przeszłości, wymagająca ciągłego podgrzewania emocji, wzmacniania resentymentów, służąca konsolidowaniu społeczeństwa poprzez konflikt.

Snyder opisuje, w jaki sposób w narracji najważniejszych rosyjskich polityków komunistyczne resentymenty w zaskakujący sposób łączą się ze „schizofaszyzmem”, tworząc niebezpieczną ideologię, usprawiedliwiającą działania autorytarnego reżimu. Bardzo nieprzyjemne jest odkrywanie, że niektóre z metod stosowanych przez rosyjską administrację są wykorzystywane obecnie również w Polsce: ideolodzy Kremla opisywali wojnę na Ukrainie jako *wojnę ze zdemoralizowaną zachodnią cywilizacją i ekspansją homoseksualizmu* – w czasie kampanii wyborczej w Polsce celem nagonki prowadzonej przez sro-

dowiska rządowe również stał się ruch LGBT.

Droga do niewolności to w obszernych fragmentach książka historyczna. Autor przytacza kontekst historyczny wojny na Ukrainie i potrafi wytknąć absurdalność prowadzonej na użytek propagandy polityki historycznej. Timothy Snyder rzetelnie (choć ograniczając się jedynie do wybranych wątków) analizuje również sytuację w krajach Zachodu: Brexit, finansowanie przez Rosjan inwestycji w nieruchomości Donalda Trumpa czy działalność Marine Le Pen.

Autor bardzo trafnie punktuje przy tym błędy w sposobie myślenia nacjonalistów („narodowców”), wskazując na fakt, że najważniejsze mocarstwa europejskie nie funkcjonowały nigdy w dłuższym okresie czasu jako państwa narodowe. Gdy imperia kolonialne upadły, wspólnoty europejskie zapewniły im „miękkie lądowanie”. Współczesne nauczanie historii w szkołach bardzo często pomija fakt, że „naród” jest koncepcją stosunkowo nową, XVIII- i XIX-wieczną. Warto tu dodać, że początkowo była to koncepcja lewicowa, emancypacyjna.

Dla polskich czytelników szczególnie interesujący może być fragment dotyczący działań Jarosława Kaczyńskiego oraz polityków Prawa i Sprawiedliwości. Timothy Snyder, opisując wpływ katastrofy smoleńskiej czy „afery podsłuchowej” na rzeczywistość polityczną, pokazuje, że doskonale rozumie sytuację w Polsce i potrafi ją uchwycić w całościowym kontekście. Z pewnością można wskazać znacznie więcej czynników, które doprowadziły do tego, że Polska rozpoczęła wkraczanie na swoją własną „drogę ku niewolności” – jak na przykład znaczącą rolę „godnościowej” retoryki w połączeniu z programami socjalnymi – i opisać ten proces bardziej wyczerpująco. Nie można jednak mówić, by autor dopuścił się jakichkolwiek uproszczeń.

Droga do niewolności to, podobnie jak poprzednie pozycje Snydera, dzieło bardzo erudycyjne, bazujące na głębokiej wiedzy historycznej. W książce znajdziemy liczne nawiązania do filozofów i myślicieli, takich jak Hannah Arendt czy Zygmunt Bauman, a także do poezji Czesława Miłosza czy Paula Celana. Przede wszystkim jednak Timothy Snyder uważnie czyta tych, z którymi się nie zgadza. W jednym z rozdziałów bardzo celnie i przewrotnie przytacza cytaty z Władimira Putina (*Historia dowodzi, że wszystkie dyktatury, wszystkie autorytarne formy rządów przemijają. Nie przemijają tylko ustroje demokratyczne*), wykazując, że Rosja nie wypracowała mechanizmów sukcesji.

Choć trudno mi wyobrazić sobie, by tę książkę z entuzjazmem przyjął wyznawca teorii spiskowych dotyczących katastrofy smoleńskiej czy wyborca Trumpa, to z całą pewnością warto ją przeczytać. Pozwala zrozumieć, w jaki sposób kształtuje się autorytaryzm, zawiera również ważne przestrogi na przyszłość.

Kopiowanie tekstów, obrazów i wszelkiej twórczości użytkowników portalu bez ich zgody jest stanowczo zabronione. (Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Dz.U. 1994 nr 24 poz. 83 z dnia 4 lutego 1994r.).

Vanillivi, dodano 09.07.2019 16:44

Dokument został wygenerowany przez www.portal-pisarski.pl.